

TRETIA VÝZVA MZ SR

zo dňa 25.5.2020

na novelu vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 534/2007 Z.z. zo 16. augusta 2007 o podrobnostiach o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia a na limity expozície obyvateľov elektromagnetickému žiareniu v životnom prostredí ako aj súvisiacich predpisov v oblasti ochrany zdravia a životného prostredia (ďalej len „vyhláška“).

Abstrakt:

Ak štátny orgán na ochranu zdravia nevie jednoznačne preukázať, že existuje úplná istota, že elektromagnetické žiarenie vôbec neškodí, tak by mal realizovať, v súlade s najnovším vedeckým poznáním, preventívne legislatívne opatrenia a osvetu bez ohľadu na úplnosť dôkazov o jeho definitívnej škodlivosti, pretože je to bezpečnejšie riešenie pre zdravie ľudí. Čakanie na dostatok dôkazov, ignorovanie upozornení vedcov na medzinárodnej úrovni, ako aj odporúčania Európskeho parlamentu môže mať fatálne následky, ktoré sa prejavia na zdraví celej populácie.

Chronológia predošlých výziev:

Dňa 15.11.2017 bola na Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „MZ SR“) podaná **VÝZVA na novelu Vyhlášky MZ SR č. 534/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia a na limity expozície obyvateľov elektromagnetickému žiareniu v životnom prostredí** (ďalej len „VÝZVA“).

VÝZVU podporili odborné a akademické authority z oblastí biológie, medicíny, zdravotníctva, elektrotechniky, fyziky a práva (vid'.príloha 1, aktualizovaný zoznam).

Vtedajší minister zdravotníctva Slovenskej republiky, Tomáš Drucker, v odpovedi zo dňa 1.12.2018, č.j.S02881-2017-OVZ-2 prisľúbil, že aj napriek tomu, že, cit: „... v súčasnosti neexistujú jednoznačné vedecké a dostatočné dôkazy o škodlivosti elektromagnetického žiarenia na európskej úrovni na zdravie ľudí, ... budeme sa tejto téme venovať za účasti viacerých dotknutých subjektov“ (vid'. príloha 2).

Na pracovnom stretnutí dňa 7.12.2017 na MZ SR bolo predložených sedem téz (vid'. príloha 3), ktoré boli následne predložené prostredníctvom **DRUHEJ VÝZVY MZ SR** so žiadosťou o oficiálne vyjadrenie. Dňa 26.9.2019 sa uskutočnilo pracovné stretnutie na MZ SR k predmetnej výzve, ale k dnešnému dňu nie je známa **oficiálna odpoveď ministerstva zdravotníctva SR k predloženým tézám**. Na uvedenom stretnutí boli prezentované dôvody zavedenia preventívnych opatrení uplatnením princípu prevencie, princípu opatrnosti a zabezpečenia najnižšej možnej expozície v súvislosti najmä s dlhodobým vplyvom elektromagnetického žiarenia na zdravie ľudí za účasti vedeckých autorít zo SAV Bratislava, LF UK Bratislava, FEI STU, Úradu komisára pre deti a odborníkov z praxe v problematike EMP, ktoré zo strany MZ SR neboli akceptované.

Z tohto dôvodu predkladáme **TRETIU VÝZVU MZ SR**, so žiadosťou o stanovisko k nasledovným bodom:

1.

Požadujeme zabezpečenie účinnejšej ochrany zdravia obyvateľstva uplatnením princípu prevencie, princípu opatrnosti a zabezpečenia najnižšej možnej expozície v súvislosti najmä dlhodobým vplyvom elektromagnetického žiarenia na zdravie ľudí.

Máme za to, že vyhláška MZ SR č. 534/2007 Z.z. nespĺňa požiadavky podľa zákona NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov (ďalej len „zák. č. 355/2007 Z. z.“) a vyjadrujeme obavu, že sa ochrana zdravia v prípade elektromagnetického žiarenia nevykonáva na území Slovenskej republiky v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami.

Súčasná vyhláška, ktorá má aj formálne nedostatky, sa opiera o odporúčanie Európskej komisie z roku 1999, pričom nezohľadňuje novšie odporúčania Európskeho parlamentu (Uznesenie 2008/2211(INI) o otázkach zdravia v súvislosti s účinkami elektromagnetických polí EPar, Výbor pre životné prostredie a verejné zdravie a Uznesenie č. 1815 PARLAMENTNÉHO ZHROMAŽDENIA RADY EURÓPY z 27. mája 2011 O potenciálnych rizikách elektromagnetických polí a ich vplyvoch na životné prostredie, v ktorom sa požaduje rešpektovanie princípu prevencie podľa medzinárodného princípu bezpečnostných štandardov ALARA (“as low as reasonably achievable”, t.z. „tak nízko ako je len možné dosiahnuť“).

2.

Žiadame MZ SR, aby zaujalo stanovisko k publikovanej najnovšej vedeckej štúdii s názvom:

“Medzinárodná smernica k neionizujúcemu žiareniu (IGNIR) „INTERNATIONAL GUIDELINES ON NON-IONISING RADIATION“ (https://ignir.org/?page_id=8). Podľa Doc. Ing. Igora Beliaeva, Dr.Sc. vedúceho oddelenia rádiobiológie, Ústavu experimentálnej onkológie Biomedicínskeho centra SAV v Bratislave, ide o najnovšie usmernenia a odporúčania na zníženie zdravotných rizík elektromagnetických polí pre obyvateľstvo. Súčasný platný limit nezohľadňuje vplyv netepelných účinkov na ľudí a tieto najnovšie vedecké poznatky by mali byť v legislatíve SR zapracované.

Štúdia bola publikovaná v karentovanom časopise Environmental Pollution. Na uvedenú štúdiu, ktorá bola uverejnená v novembri 2018 je 10 ohlasov v dvoch medzinárodných databázach. Má 10 citácií: 8 v databáze WOS (Web of science) a 2 v databáze SCOPUS. Teda v 10-tich ďalších článkoch. Vzhľadom na krátkosť uverejnenia, citácií bude pribúdať.

Tiež žiadame o stanovisko k publikovanej vedeckej štúdii **GUIDELINE 2016 Európskej akadémie pre environmentálnu medicínu (EUROPA EM)** a zaujatie oficiálneho stanoviska, či ju MZ SR považuje za vedeckú štúdiu a v opačnom prípade, o čo svoje tvrdenie opiera.

Europa EM Guideline 2016 je vedecký dokument, ktorý spracoval medzinárodný tím vedcov ako štúdiu Európskej akadémie pre environmentálnu medicínu (EUROPA EM). Úlohou tejto inštitúcie je poskytovanie najnovších vedeckých poznatkov a empirických dôkazov, pokiaľ ide o kauzálny, aj epidemiologický vplyv environmentálnych faktorov na ľudské zdravie a predkladanie konkrétnych odporúčaní pre prevenciu, diagnostiku a terapiu. Jej názor má, z lekárskeho hľadiska, váhu aj pri politickej diskusii o zdravom životnom prostredí. Autormi štúdie sú vedci z renomovaných vedeckých a univerzitných inštitúcií v Nemecku, Rakúsku, USA, Luxembursku, vrátane Slovenskej akadémie vied. (Štúdia v slovenskom preklade bola zaslaná MZ SR súčasne s Výzvou dňa 15.11.2018)

3.

Máme za to, že Národné referenčné centrum pre neionizujúce žiarenie pri ÚVZ SR, vzhľadom na jeho postavenie v štruktúre MZ SR a jeho úlohu, nie je vedeckou inštitúciou s experimentálnou praxou. Predkladatelia VÝZVY preto žiadajú, aby MZ SR uviedlo o aké najnovšie vedecké poznanie sa opiera a svoje stanovisko k predmetu výzvy podoprelo vedeckou autoritou.

Spoločné stanovisko Európskej komisie a Svetovej zdravotníckej organizácie, na ktoré sa odvolávalo MZ SR, jednoznačne upozorňuje na opodstatnenosť zavedenia ochranných opatrení, zvýšenú opatrnosť a informovanie verejnosti o potenciálnych rizikách elektromagnetického žiarenia (vid'. bod 1 a 4), ktoré zo strany štátnych orgánov na ochranu zdravia na Slovensku, v porovnaní s inými štátmi Európskej únie, absentujú. Na porovnanie prikkladáme prehľad zdravotných politík v iných štátoch EÚ aj vo svete (vid'. príloha 4). **Aké preventívne opatrenia a osvetu realizuje MZ SR v tejto veci?**

4.

Žiadame MZ SR o vyjadrenie, či existuje zhoda v názore, že elektromagnetické polia a žiarenie vo frekvenčnom spektre 0-300 GHz je polutantný (znečisťujúci) environmentálny faktor, ktorý bol zaradený do skupiny karcinogénov typu 2B. Medzinárodný úrad pre výskum rakoviny (IARC), ktorý je súčasťou Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) zaradil elektromagnetické polia medzi „možné ľudské karcinogény“ v klasifikačnej skupine 2B na zasadnutí monotematickej pracovnej skupiny 31 vedcov zo 14 štátov, ktoré sa konalo v máji 2011 vo francúzskom Lyone. Táto klasifikácia, ktorá je založená na obmedzených dôkazoch, zároveň úplne vylučuje akékoľvek interpretácie, že elektromagnetické polia sú bezpečné a nekarcinogénne (skupina 4). Jedným z hlavných dôvodov nehodnotenia klasifikáciou "pravdepodobný" (skupina 2A) alebo "známy" (skupina 1) karcinogén, bol nedostatok jasných dôkazov zo štúdií na zvieratách o expozícii vedúcej k rakovine (vid'. príloha 5, Vyjadrenie Doc. Ing. Igor Belyaev, DrSc.).

Uvedená klasifikácia znamená vysoké riziko a pochybnosti o vplyve elektromagnetických polí na človeka a životné prostredie. Aké opatrenia zaviedlo MZ SR pri ochrane zdravia obyvateľstva v súvislosti s potenciálnymi rizikami elektromagnetických polí od roku 2011?

Hodnoty povolenej expozície a požiadavky na zdroje elektromagnetického žiarenia boli pred rokom 2007 prísnejšie. **O aké vedecké poznanie sa opieralo rozhodnutie zmeniť tieto hodnoty na súčasnú úroveň?** Požadujeme doložiť epidemiologické štúdie, systematické prehľady a metaanalýzy potvrdzujúce jednoznačnú bezpečnosť elektromagnetického žiarenia pri takto stanovených hodnotách a požiadavkách.

5.

Máme za to, že v prípade elektromagnetického žiarenia vo frekvenčnom rozsahu 0-300 GHz ide o potenciálne karcinogénny faktor životného prostredia, ktorý si vyžaduje zvýšenú opatrnosť pri ochrane zdravia. Aplikácia súčasnej vyhlášky z roku 2007 nie je v súlade s vedeckými poznatkami a v praxi vedie k záťaži obyvateľov fyzikálnymi faktormi (v súvislosti s expozíciou elektromagnetickým poliam), čím nezabezpečuje adekvátnu ochranu zdravia obyvateľov (podľa odporúčaní Európskeho parlamentu uvedenými v bode 1 a Svetovej zdravotníckej organizácie WHO v bode 4). Čakanie na spoločné odporúčacie stanovisko Európskej komisie a WHO a zaradenie elektromagnetického žiarenia do skupiny jednoznačne dokázaného karcinogénu, predstavuje riziko pre zdravie obyvateľstva.

6.

Predkladatelia VÝZVY žiadajú MZ SR, aby zdôvodnilo a svoj názor podoprelo odbornou vedeckou autoritou z experimentálnej oblasti, či je dôvod a za akých okolností je potrebné venovať zvýšenú pozornosť pri ochrane zdravia faktorom životného prostredia, ktoré sú zaradené do skupiny karcinogénov typu 2B a aplikovalo to na elektromagnetické žiarenie (a jeho zdroje).

Súčasná vyhláška stanovuje iba minimálne požiadavky na zdroje elektromagnetického žiarenia, pričom ochrana pred ich účinkami by **nemala byť len minimálna, ale vzhľadom na súčasný stav vedeckého poznania aj preventívna** (viď. príloha 6, Úvahy de lege ferenda, Doc.JUDr.Ing. Branislav Cepek, PhD.).

Vyhláška je taktiež v rozpore s § 28 zákona NR SR č.355/2007 Z.z., nakoľko **limitná hodnota expozície** obyvateľov elektromagnetickému žiareniu v životnom prostredí **stanovená nie je**. Následkom toho, sa prevádzkovatelia zdrojov elektromagnetického žiarenia nemôžu riadiť ustanoveniami § 28 zák. č. 355/2007 Z.z. Vo vyhláške sú uvedené iba akčné hodnoty expozície, pričom **vzájomný vzťah medzi limitnou hodnotou a akčnou hodnotou chýba**.

Definície pojmov elektromagnetického poľa, priamych biofyzikálnych tepelných a netepelných účinkov, limitných hodnôt expozície a akčných hodnôt expozície sú uvedené v ustanovení § 2 ods. 4 NV SR č.209/2016 Z.z. o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na ochranu zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou elektromagnetickému poľu.

*V ustanovení § 28 odst. 1 zák. č. 355/2007 Z.z. je uložená povinnosť fyzickým osobám, podnikateľom a právnickým osobám, ktorí používajú alebo prevádzkujú zdroj elektromagnetického žiarenia, zabezpečiť technické, organizačné a iné opatrenia, ktoré vylúčia alebo znížia expozíciu obyvateľov na úroveň **limitných hodnôt** ustanovených vykonávacím predpisom. **Limitná hodnota expozície elektromagnetickému žiareniu vo vykonávacom predpise stanovená nie je.***

7.

Žiadame MZ SR, aby vzhľadom na súčasný stav vedeckého poznania a jeho aplikačnú prax iniciovalo stretnutie odborníkov z príslušných vedeckých oblastí a ustanovilo expertnú skupinu, s cieľom novelizácie vyhlášky a jej uvedenia do súladu so súčasnými poznatkami vedy o vplyve fyzikálnych, chemických a biologických faktorov na verejné zdravie **tak, ako to ministerstvu ukladá zákon NR SR č. 355/2007 Z.z.**

Prílohy k tretej výzve:

1. Aktualizovaný zoznam podporovateľov Výzvy na novelu vyhlášky MZ SR č. 534/2007 Z.z.
2. Odpoveď ministra zdravotníctva SR zo dňa 1.12.2018, č.j.S02881-2017-OVZ-2
3. Zápis ku stretnutiu na Ministerstve zdravotníctva SR zo dňa 7.12.2017
4. Prehľad svetových zdravotníckych politík
5. Doc. Ing. Igor Belyaev, DrSc., SAV Bratislava, Vyjadrenie k 2B klasifikácii
6. Doc. JUDr. Ing. Branislav Cepek, PhD., Úvahy de lege ferenda k vyhláške MZ SR č. 534/2007 Z. z.